

В. В. СЕМЕНЧУК

доцент кафедри музикознавства та вокально-хорових дисциплін
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ**

У статті обґрунтовано доцільність використання компетентнісного підходу у професійному навчанні майбутніх учителів музичного мистецтва, визначено особливості формування професійної мистецької компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: професійна компетентність, компетенція, український музичний фольклор, фольклорно-етнографічна діяльність.

Постановка проблеми. Одним із завдань, окреслених Законом України «Про вищу освіту», є пошук шляхів удосконалення навчального процесу. Підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі освіти пов'язана з формуванням професійної компетентності майбутнього педагога. У зв'язку з цим гостро постає проблема підготовки професійно компетентних педагогів-музикантів, формування яких відбувається вже з першого року навчання у вузі, а саме, у процесі вивчення українського музичного фольклору.

Стан дослідження. Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує компетентність як якість, що пов'язана з достатнім рівнем знань у якій-небудь галузі [1]. Словник професійної освіти визначає компетентність як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки

професійної діяльності, використовувати інформацію [2]. Структура професійної компетентності педагога розкривається В. Сластьоніним, Є. Шияновим через педагогічні вміння, а саме поняття «компетентність» визначає єдність теоретичної і практичної готовності вчителя до здійснення педагогічної діяльності [3]. Компетентність розглядається А. К. Марковою як індивідуальна характеристика ступеня відповідності працівника вимогам професії. Професійно компетентною є така праця вчителя, в якій на достатньо високому рівні здійснюються педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість вчителя і досягаються результати навчання та виховання школярів [4, 175].

Категорія «компетентність» – результат нового підходу до оцінки людських ресурсів. Компетенція (з лат. *competencia*) означає коло питань, в яких людина добре обізнана, володіє пізнаннями і досвідом. «Компетенції – це загальні здібності, які забезпечують продуктивне виконання професійної діяльності» [5]. У концепції О. Олексюк підкреслюється, що в сучасних умовах активізується процес пошуку нових стратегій та інноваційних технологій. Однак при цьому важливо, щоб в умовах модернізації вищої мистецької освіти вдалося підготувати фахівця широкої професійної компетентності, яка включає не лише кваліфікацію, визначену системою набутих знань, умінь і навичок, а й базові особисті якості, а також універсальні вміння й здібності, які характеризуються ширшою сферою застосування і визначаються як ключові [6, 113]. Ключові компетентності розглядаються як основний освітній результат, до яких належать універсальні для соціальної адаптації та розвитку духовного потенціалу мистецькі компетентності.

Сьогодні проблема професійної компетентності педагога ще не набула ґрунтовного аналізу. Недостатньо актуалізовані питання сутності й змісту професійної компетентності вчителя музичного мистецтва. Професійна компетентність учителя музичного мистецтва охоплює широкий

спектр культурологічних знань, розуміння специфіки музичного мистецтва, засвоєння основних закономірностей музики, оволодіння засобами втілення художніх образів у музичному виконавстві, застосування музики в художньо-виховній роботі школярами, оволодіння педагогічними методами та прийомами, що дозволяють здійснювати професійні функції.

В сучасній педагогічній науці проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, зважаючи на невичерпність віками сформованого музичного потенціалу українців, стає однією з ключових і викликає потребу нового, поглибленого підходу до музичного виховання і навчання майбутніх вчителів-музикантів. Система використання матеріалів музичного фольклору в навчально-виховному процесі розроблялася давно, вона привертала увагу відомих педагогів минулого О. Духновича, М. Леонтовича, М. Лисенка, М. Вербицького, М. Максимовича, Д. Січинського, П. Сокальського, С. Русової, К. Стеценка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. і залишається актуальною на сучасному етапі, потребуючи подальшого теоретичного та експериментального досліджень.

Використання народної музичної творчості у навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах досліджували С. Домбровський, Г. Іванюк, С. Крамська, В. Костів, О. Неживий, О. Отич, О. Ростовський, Р. Скульський, Г. Сутрина, Н. Чернуха, які пропонують різні підходи щодо удосконалення підготовки майбутніх фахівців. Незважаючи на значну кількість теоретичних досліджень, які було проведено в галузі музичної освіти, проблема пізнання українського фольклору, що виступає однією з характеристик формування педагога-музиканта в процесі фахової підготовки студентів педагогічних закладів освіти, є актуальною.

Мета статті –розкриття педагогічного процесу з формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на основі усвідомлення цінностей українського музичного фольклору.

Виклад основного матеріалу. Фольклорно-етнографічна діяльність є важливим засобом прилучення студентів до неоціненого досвіду, моралі, світогляду, традиційної матеріальної і нематеріальної культури народу – джерела формування почуттів високої людської гідності, громадянської національної свідомості, якостей, вкрай необхідних майбутньому педагогові національної школи.

Збирацька діяльність сприяє збереженню, популяризації скарбів народної усної фольклорної пам'яті, формуванню естетично розвиненої особистості. Окрім того, збирання фольклору – ефективний спосіб глибокого пізнання життя, вивчення історії, побуту, обрядів та звичаїв народу. Саме тому студентифакультету мистецтв спеціальності 014.13 Середня освіта. Музичне мистецтво Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини здійснюють збір, систематизацію та опрацювання творів усної народної творчості по закінченню вивчення курсу «Українська народна музична творчість» у I-II-му семестрах, який сприяє системному викладанню українознавчого музичного матеріалу, глибокому засвоєнню студентами народнопісенної культури українського народу, усвідомленню пізнавальної, виховної, розвиваючої, етнокультуротворчої функцій української народної пісні.

Фольклорно-етнографічні експедиції сприяють якісній підготовці майбутніх вчителів до самостійної творчої педагогічної діяльності, розширює світогляд, допомагає глибшому закріпленню отриманих теоретичних знань, їхньому впровадженню в практичну діяльність.

Позитивнимнаслідкомтаких експедицій є поява у студента нового баченнямайбутньогофаху, щохарактеризуєтьсязміцнілоювпевненістю у правильностівиборупрофесії, потребою в удосконаленніпрофесійноїкомпетенції.

Зміст, форми і методи роботи за даною програмою спрямовані на формування творчої особистості майбутнього педагога. Такий вчитель повинен володіти досить високим рівнем художньої культури, системою етнознань та умінь, а також методикою творчого пошуку.

Основними метою та завданнями фольклорно-етнографічної експедиції є:

– надати студентам можливість почути автентичний музичний фольклор у живому середовищі його побутування;

– застосувати й закріпити на практиці здобуті теоретичні знання;

– поглиблювати і розширювати знання сучасних поколінь з народної музичної творчості; сприяти відродженню народних традицій та обрядів Уманщини;

– прищеплювати навички до збирання музично-етнографічного фольклору;

– пробуджувати глибокий інтерес до історії свого народу, його культури, побуту, впливати на естетичний смак збирачів фольклору;

– нагромаджувати музично-хореографічний, словесний репертуар для подальшого наукового опрацювання;

– залучити нових збирачів і записувачів народної творчості, виховувати почуття високої людської гідності, громадянської національної свідомості, якостей, вкрай необхідних майбутньому педагогові національної школи.

На момент проведення практики студент повинен знати історико-етнографічні райони України; природничо-географічні умови районування досліджуваних верств населення; етногенез населення; етнічний склад; історичні умови розвитку; характерні особливості господарської діяльності, матеріальної та духовної культури, міжетнічні взаємини тощо; систему музичних та фольклорних жанрів.

У результаті студент має опанувати навички документально занотовувати явища (де, коли відбувалося, учасники, конкретні умови); аналізувати історичні та культурологічні причини виникнення явищ;

характеризувати закономірності розвитку явищ на основі етнографічних, культурологічних, музикознавчих теорій; визначати шляхи використання результатів фольклорно-етнографічної експедиції у навчально-виховному процесі школи.

По закінченню експедиції студенти факультету мистецтв упорядковують зібраний матеріал – складають письмовий звіт, додають відео-, аудіозаписи музичних явищ, нотні партитури творів музичного фольклору, оригінальних творів місцевих аматорів та професійних композиторів; репертуарні збірки відомих місцевих колективів; фотографії народних обрядів, історичних подій тощо.

Висновки. Отже, під час фольклорно-етнографічних експедицій інтенсифікується розвиток професійно-педагогічного мислення, набувається дослідницький досвід, окрім традиційних характеристик професіоналізму – знань, умінь і навичок, у майбутніх учителів музичного мистецтва формуються такі «компетентнісні» якості, як: інтегративний і творчий характер; висока ефективність результату; практико орієнтована спрямованість освіти; співвідношення критерію з ціннісно-смысловими характеристиками особистості; формування мотивації самовдосконалення; академічна і трудова мобільність. Фольклорно-етнографічна діяльність сприяє формуванню професійної мистецької компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, передбачає розвинений інтерес до художньо-пізнавальної діяльності; широку ерудованість у системі національної і світової художньої культури, що дає змогу майбутньому фахівцю успішно здійснювати професійні функції.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку нових методів та форм впровадження української народної музичної культури в навчально-виховний процес музично-педагогічних закладів з метою підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей до фольклорно-етнографічної діяльності в загальноосвітній школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. Т. В. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1140 с.
2. Волошко Л. Б. Професійна компетентність студентів як предмет психолого-педагогічного аналізу / Л. Б. Волошко // Збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – Т. 48. – 279 с.
3. Карпова Л. Г. Сутність професійної підготовки викладача / Л. Г. Карпова // Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції – Харків : ОВС, 2002. – 164 с.
4. Козлова Е. В. Підготовка студентів музично-педагогічного факультету до активізації навчальної діяльності школярів на уроках музики / Е. В. Козлова // Професійна підготовка студентів педагогічного інституту. – К. : Вища школа, 1981. – С. 173-180.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : КІС, 2004. – 112 с.
6. Олексюк О. М., Кондратенко Г. Г., Ляшенко О. Д. Вступ до спеціальності: Навч. посіб. – К., 2011 р. – С. 102-117.